

Nr 228.

Ankom till riksdagens kansli den 20 juni 1942 kl. 12 m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till prisrabatterning å vissa livsmedel jämte i ämnet väckta motioner.

(2:a avd.)

I propositionen nr 1 har Kungl. Maj:t under elfte huvudtiteln (punkten 34 av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över folhushållningsärenden för den 3 januari 1942) föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, till Prisrabatterning å matfett och mjölk för budgetåret 1942/43 beräkna ett reservationsanslag av 100 000 000 kronor.

Sedermera har Kungl. Maj:t i propositionen nr 338, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över folkhushållningsärenden för den 22 maj 1942, föreslagit riksdagen att till Prisrabatterning å vissa livsmedel för budgetåret 1942/43 under elfte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 100 000 000 kronor.

I samband härmed har utskottet till behandling förehåft

dels två likalydande motioner, väckta, den ena inom första kammaren av herr J. B. Johansson m. fl. (I: 280) och den andra inom andra kammaren av herr M. Skoglund i Doverstorp m. fl. (II: 417), vari hemställts, 1:o) att riksdagen måtte uttala lämpligheten av att Kungl. Maj:t snarast måtte besluta nedsättning av förmalningsersättningarna med 2 kronor per deciton, 2:o) att anslaget under elfte huvudtiteln i den i propositionen nr 336 äskade förskottsstaten måtte nedsättas med 10 miljoner kronor till 40 miljoner kronor;

dels två likalydande motioner, väckta, den ena inom första kammaren av herr S. Linderot (I: 286) och den andra inom andra kammaren av herr S. Persson i Stockholm m. fl. (II: 423), vari hemställts, att riksdagen måtte besluta 1:o) att till prisrabatterning å vissa livsmedel för budgetåret 1942/43 under elfte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 158 000 000 kronor, 2:o) att prisrabatteringen jämväl skall omfatta kött- och fläskvaror och fastställas till 2 kronor per 1 000 poäng, samt 3:o) att i skrivelse hos Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t skyndsamt måtte till riksdagen inkomma med förslag till prisrabatterning å fisk och fiskvaror;

dels två likalydande motioner, väckta, den ena inom första kammaren av herr L. Franzén m. fl. (I: 287) och den andra inom andra kammaren av fru Olivia Nordgren m. fl. (II: 422), vari hemställts, att riksdagen måtte besluta

följande ändringar i Kungl. Maj:ts förslag, nämligen 1:o) att den övre beskattningsbara inkomsten för erhållande av rabattkort sänkes från föreslagna 900 kronor till 750 kronor, 2:o) att den föreslagna gränsen för rabattberättigade vuxna, som ej äro att hänföra till åldringar, pensionärer eller invalider, sänkes från föreslagna 600 kronor till 500 kronor, 3:o) att förslaget om mjölkkrabattkort till havande kvinnor utgår, 4:o) att rabattsystemet utvidgas till att även omfatta köttvaror enligt livsmedelskommissionens förslag men att rabattens storlek beräknas utgöra en krona pr tusen poäng köttvaror eller varje sådant korts årsvärde tretton kronor, 5:o) att bestämmelser utfärdas att rabattkortet å köttvaror alternativt även kunna gälla vid inköp av fisk och fiskkonserver, 6:o) att rabatten vid inköp av matfett sänkes från föreslagna två kronor pr kg till en krona och femtio öre, samt 7:o) att till Prisrabattering å vissa livsmedel för budgetåret 1942/43 under elfte huvudtiteln anvisas ett reservationsanslag av 105 000 000 kronor;

dels en inom andra kammaren av herr *K. E. Hansson* i Skediga väckt motion (II: 424), vari hemställts, att riksdagen måtte besluta att grunderna för tilldelning av prisrabatter å livsmedel skola vara desamma för jordbrukare som för andra näringsgrupper i samhället;

dels en inom andra kammaren av herr *E. Eriksson* i Sandby *m. fl.* väckt motion (II: 429), vari hemställts, 1:o) att riksdagen måtte besluta att inkomstgränsen för erhållandet av rabattkort å matfett, mjölk och köttvaror skall utgöra 750 kronors beskattningsbar inkomst vid taxeringen till statlig inkomst- och förmögenhetsskatt, respektive 10 000 kronors skattepliktig förmögenhet, 2:o) att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts förslag om differentiering eller gränsdragning vid tilldelning av rabattkort för ovanstående varor, 3:o) att riksdagen måtte besluta att prisrabatt skall utgå med kr. 1:50 vid inköp av 1 000 poäng köttvaror;

dels en inom andra kammaren av herrar *E. Håstad* och *S. Jansson* i Frändesta väckt motion (II: 430), vari hemställts, att riksdagen vid behandlingen av propositionen nr 338 ville uttala sig för följande ändringar i de av Kungl. Maj:t föreslagna nya grunderna för prisrabatteringarna å livsmedel:

a) att inkomstgränsen ifråga om matfetsrabatterna sänkes till 500 kronor,
b) att inkomstgränsen ifråga om mjölkkrabatterna nedsättes till 750 kronor, samt

c) att av de härigenom besparade medlen åtminstone viss del användes till särskilda rabattkort för flerbarnsfamiljer på så sätt, att ett dylikt kort enligt särskilda föreskrifter beviljas för vart barn utöver det tredje;

dels ock en inom andra kammaren av herr *T. V. Lundell* väckt motion (II: 437), vari hemställts, att till Prisrabattering å vissa livsmedel för budgetåret 1942/43 måtte anvisas ett reservationsanslag av 60 000 000 kronor.

Beträffande de skäl, som anförts till stöd för de motionsvis gjorda yrkandena, hänvisas till motionerna I: 280, 286 och 287 samt II: 424, 429, 430 och 437.

Gällande bestämmelser.

För prisrabatteringar å mjöl och bröd samt mjölk och matfett gälla i hudsak följande bestämmelser:

Flertalet rabattkort utlämnas efter rekvisition, d. v. s. utan individuell behovsprövning. För att rabattkort skall kunna erhållas efter rekvisition fordras, att det beskattningsbara beloppet vid senaste taxering till statlig inkomst- och förmögenhetsskatt icke översteg 900 kronor samt att den skattepliktiga förmögenheten icke översteg 15 000 kronor. Om dessa förutsättningar äro uppfyllda, erhålles ett rabattkort för matfett och ett rabattkort för mjölk för varje barn fött år 1926 eller senare, för varje åldring född år 1874 eller tidigare, för varje person med tilläggs pension samt för varje person med invalidunderstöd. Under samma förutsättningar erhålla vuxna personer, som icke tillhöra någon av de nyssnämnda kategorierna, ett rabattkort för matfett. För ensamstående personer fordras därvid att vederbörande har eget hushåll, varför exempelvis vuxna hemmavarande barn icke kunna erhålla rabattkort. Vidare märkes, att barn under ett år, för tiden intill dess barnet fyllt ett år, erhålla två mjölkkrabattkort.

För tilldelning av rabattkort åt medlemmar av producenthushåll gälla i stort sett samma regler som för övriga personer, dock med den i praktiken oväsentliga skillnaden, att rabattkorten, som ha ett särskilt utseende, ej få utlämnas efter rekvisition utan endast efter särskild ansökan.

Varje rabattkort för matfett berättigar under en fyraveckorsperiod till en rabatt av en krona 50 öre på ett kilogram matfett, d. v. s. på hela den ordinarie ransonen. Korten gälla alternativt även vid inköp av grädde. På varje mjölkkrabattkort får dagligen inköpas en halv liter mjölk till ett pris, som med 5 öre understiger det vanliga priset, varför rabatten alltså utgör 10 öre per liter. För producenter gälla båda korten alternativt vid inköp av fodermedel, utsädesspannmål och konstgödselmedel.

Enligt av statens livsmedelskommission lämnade uppgifter kan matfetterabattkortens antal uppskattas till i runt tal 2 600 000, motsvarande 41 % av folkmängden, medan mjölkkrabattkortens antal utgör cirka 1 400 000, motsvarande 22 % av befolkningen.

Varje matfetterabattkort har ett årsvärde av 19 kronor 50 öre, varför årskostnaden för denna rabattering kan beräknas utgöra 51 miljoner kronor. Mjölkkrabattkortets årsvärde är 18 kronor 25 öre, och kostnaden för denna rabattering utgör följaktligen i runt tal 26 miljoner kronor. Årskostnaden för båda rabatteringarna tillsammans kan alltså uppskattas till 77 miljoner kronor.

För finansiering av ifrågavarande utgifter har 1941 års riksdag (skr. nr 412), med bifall till Kungl. Maj:ts proposition nr 279, för budgetåret 1941/42 anvisat ett reservationsanslag av 98 000 000 kronor.

Vid sidan av prisrabatteringen å matfett och mjölk har sedan hösten 1940 tillämpats ett system med s. k. förmalningsersättningar, vilket system har till syfte att förhindra att de höjda producentpriserna å brödsäd skola medföra ökning av priserna på mjöl och bröd. Förmalningsersättningarna, som utbetalas till kvarnarna för av dem förmalen spannmål, utgöra för närvaran-

de 8 kronor 15 öre per deciton för handelsförmalning samt 2 kronor vid förmalning mot lön och utgå från det under elfte huvudtiteln anvisade förslagsanlaget till Förmalningsersättningar å 33 000 000 kronor.

Livsmedelskommissionens förslag.

Beträffande de generella subventionerna har livsmedelskommissionen anfört:

Mjöl och bröd utgöra väsentliga beståndsdelar i vår kost och det har alltid varit ett önskemål, att dessa så att säga grundläggande födoämnen skulle kunna tillhandahållas allmänheten till ett rimligt pris. Den i år utgående totala subventionen för sistnämnda livsmedel motsvarar cirka 20 öre per kilogram mjöl. Ett fullständigt borttagande av subventionen skulle ha medfört en höjning av priset på vetemjöl med cirka 22 öre per kilogram och av priset på rågmjöl med omkring 18 öre per kilogram. De generella subventionerna på mjölk och matfett motsvara mer än 2 öre per kilogram mjölk eller 50 öre per kilogram smör. Med tanke på det pris, som smöret redan nu betingar, måste det väcka betänkligheter att helt avskaffa nämnda subvention.

Varje form av rabatter för den mindre bemedlade befolkningen måste alltid medföra vissa orättvisor på grund av svårigheten att avgränsa det klientel, som skall erhålla del av rabatterna. För närvarande tillämpas i nämnda hänseende vissa schematiska inkomst- och förmögenhetsgränser. Därest samma begränsning skulle gälla för de nya eller ökade rabatterna, skulle de befolkningsgrupper, som ligga närmast över inkomststrecket, bli starkt missgynnade. Om man å andra sidan för att undvika denna konsekvens höjde inkomststrecket, skulle man ej vinna så mycket genom den ifrågasatta omläggningen. I detta sammanhang torde böra erinras om att den del av befolkningen, som har ett beskattningsbart belopp, exempelvis överstigande 2 000 kronor, endast utgör 20 à 25 procent av hela befolkningen. Det är därför ur många synpunkter bättre med en generell subvention än med en rabatt som utgår till den större delen av folkmängden. En dylik utvidgning av rabattklientelet skulle bland annat medföra ett väsentligt ökat arbete för kristidsnämnderna och handeln.

Det förtjänar vidare uppmärksammas, att en avveckling av de generella subventionerna skulle komma att inverka i stegrande riktning på prisnivån. Enligt gjorda beräkningar motsvara enbart de generella subventionerna för mjöl och bröd samt matfett och mjölk en sänkning av levnadskostnadsindex (med år 1935 som bas) med cirka 3.5 enheter. Med den lönepolitik, som nu tillämpas, är det av vikt att en stegring av sagda index om möjligt undviks. Det bör dock framhållas, att en indexstegring kan undvikas genom införande av specialrabatter för vissa, större befolkningsgrupper. Om man således, på anförda skäl, icke synes böra tillstyrka ett borttagande av de generella subventionerna, kan det likväl — med hänsyn till den statsfinansiella situationen — övervägas att minska dessa.

I sådant hänseende har kommissionen angivit viss sänkning av förmalningsersättningen för brödsäd samt ifrågasatt, att under den tid, som margarintillverkningen i sommar kan komma att ligga nere, kompensation för den

härigenom uppkommande merkostnaden för matfettstransononen skall utgå endast till de befolkningsgrupper, som erhålla rabatt å matfett.

Kommissionen har även upptagit frågan om en ändring och utvidgning av rabattsystemet. I denna fråga har kommissionen inhämtat yttranden från kristidsstyrelser och länsstyrelser samt under dessa sorterande organ, från kommissionens näringssakkunniga ävensom från Sveriges köpmannaförbund, Sveriges grossistförbund och Kooperativa förbundet.

Sveriges köpmannaförbund och *Kooperativa förbundet* ha framhållit, att det skulle medföra allvarliga olägenheter för detaljhandlarna om prisrabatteringen utsträcktes till nya varuslag. Den därmed avsedda effekten borde i stället kunna vinnas genom en ökning av nu utgående rabatter på matfett och mjölk.

Av livsmedelskommissionen tillkallade *näringssakkunniga* ha i yttrande rörande önskvärdheten av vissa förändringar i det nuvarande rabattsystemet anfört: Ehuru socialstyrelsens konsumtionsundersökningar icke ge belägg för, att någon brist på äggvita i kosten hos de undersökta hushållen skulle förekomma, ha de sakkunniga, särskilt med hänsyn till köttvarornas relativt höga pris, ansett sig böra tillstyrka att rabattsystemet för stadsbefolkningen utsträcker till att gälla även kött och fläsk. Härvid kan övervägas att tillämpa en lägre inkomstgräns än för matfett. Eftersom köttvaror få inköpas även på ransoneringskortet för ägg, torde rabatt böra lämnas även vid inköp mot detta kort (av kött eller ägg). De sakkunniga skulle finna det förmånligt om rabatterna på dessa varuslag samt på matfett kunde sammanföras till ett rabattkort; dock bör detta ske endast under förutsättning, att rabattsystemets nuvarande konsumtionsdirigerande verkan bibehålles.

Livsmedelskommissionen har för egen del anfört:

De nu gällande inkomst- och förmögenhetsgränserna anses av det övervägande antalet hörda myndigheter under alla förhållanden böra bli föremål för justering nedåt. Flertalet remissinstanser uttala sålunda, att befolkningen enligt nu gällande regler kan erhålla rabattkort i större utsträckning än som anses behövt. Kristidsstyrelserna föreslå i allmänhet, att det beskattningsbara beloppet sänkes från nuvarande 900 kronor till 500 kronor och att förmögenhetsgränsen sättes vid 10 000 kronor mot för närvarande 15 000 kronor skattepliktig förmögenhet.

Vad angår frågan om en utökning av rabatterna i form av en höjning av rabattbeloppen eller en utvidgning till nya varuslag anses en sådan utökning särskilt i städerna vara behövt för de minst bemedlade bland de nuvarande rabattkortsinnehavarna. Åtskilliga kristidsstyrelser anse, att det skulle vara bättre att höja de nuvarande rabattbeloppen än att införa rabatt på nya varuslag. Därest rabattsystemet utvidgas till nya varuslag, anses i första hand kött och fläsk (särskilt konserver) böra komma i fråga. Åtskilliga myndigheter anse, att i så fall ett för olika rabatterade varuslag gemensamt rabattkort bör införas.

Vad först beträffar frågan om den princip, enligt vilken rabattkortsinnehavarna böra utväljas, utgår kommissionen från att en övergång till individuell behovsprövning icke bör äga rum.

Om det nuvarande systemet för utdelning av rabattkortet i princip bibehålles, så kan det däremot givetvis övervägas att förändra gränsbeloppen. Såsom redan omnämnts har en sänkning av såväl det beskattningsbara beloppet som den skattepliktiga förmögenheten i allmänhet förordats av remissinstanserna. För kommissionen framstår en begränsning av antalet rabattkortsinnehavare såsom särskilt motiverad därför att den möjliggör en utvidgning av rabatternas värde för de minst bemedlade utan att den av 1941 års riksdag fastställda totala kostnadsramen för ifrågavarande rabatteringar behöver utvidgas.

De nu utdelade rabattkortet för matfett och mjölk äro avsedda att gälla till och med november 1942, till vilken månad en ny utdelning av rabattkort är planerad. Om en förändring av reglerna för tilldelningen av dessa kort skall genomföras före nämnda tidpunkt, måste följaktligen de nu gällande rabattkortet indragas och nya rabattkort utdelas. Detta måste ur flera synpunkter anses såsom mycket olägligt. Med hänsyn till önskvärdheten av att den i november 1942 föreliggande nya taxeringen snarast möjligt skall äga tillämpning för bestämmandet av vilka som äro berättigade till rabatt, torde en ny utdelning under alla förhållanden då böra äga rum. Därest rabattkortet nu skulle omedelbart indragas, skulle följaktligen rabatteringsklientelet få underkastas omprövning med relativt kort mellanrum, varigenom arbetet för kristidsnämnderna skulle betydligt ökas. Här till kommer, att man icke utan mycket starka skäl synes böra frångå personer en förmån, som de redan erhållit. På grund av vad sålunda anförts, förutsätter kommissionen, att eventuella ändringar i tilldelningsgrunderna icke träda i kraft förrän omkring den 1 december 1942.

Det är givetvis svårt att nu bedöma hur försörjningsläget för de mindre bemedlade kommer att gestalta sig under år 1943. Sannolikt torde det emellertid icke vara något att erinra mot att en viss sänkning av det beskattningsbara beloppet företages. Kommissionen anser det därför kunna övervägas att sänka inkomstgränsen till 750 kronor beskattningsbart belopp. Då det är svårt att på förhand bedöma utvecklingen torde det emellertid böra tillkomma Kungl. Maj:t att fastställa den inkomstgräns, som i fortsättningen skall gälla. Härvid torde viss hänsyn även böra tagas till rabattsystemets verkningar i penningpolitiskt hänseende.

En viss begränsning av antalet rabattkortsinnehavare kan också ske därigenom att förmögenhetsgränsen sänkes från nuvarande 15 000 kronor skattepliktig förmögenhet. Kommissionen anser, att någon erinran i princip icke kan göras mot en sänkning av nämnda gräns till 10 000 kronor. Med hänsyn särskilt till att de befolkningsgrupper, företrädesvis änkor och åldringar, som för sin utkomst huvudsakligen äro beroende av hopsparat kapital, i många fall hårt träffats av den rådande dyrtiden, torde emellertid viss möjlighet böra beredas dessa att erhålla rabattkort. I sådant syfte föreslår kommissionen, att rätten att erhålla rabattkort bör bibehållas för hushåll, som ha en förmögenhet överstigande 10 000 men ej 20 000 kronor, under förutsättning att det beskattningsbara beloppet ej överstiger en viss lägre gräns, förslagsvis 250 kronor. Det må påpekas, att en dylik kombinerad inkomst- och förmögenhetsgräns förekommer i fråga om vissa andra samhällsåtgärder av socialpolitisk karaktär.

De föreslagna sänkningarna av det beskattningsbara beloppet och den skattepliktiga förmögenheten skulle förmodligen medföra den största effekten i städerna. Det förefaller emellertid önskvärt, att antalet rabattkort ned-

bringas mera på landsbygden än i städerna, eftersom det relativa antalet sådana kort nu är betydligt större på landsbygden och detta förhållande blivit föremål för stark kritik, särskilt från landskommunernas kristidsnämnder. Näringssakkunniga ha också i sitt yttrande anfört, att den stegring av livsmedelskostnaderna, som ägt rum under kriget, otvivelaktigt har varit mera kännbar för de befolkningsgrupper, som äro bosatta i städer och andra samhällen, än för befolkningen på landsbygden, som i större omfattning anlitar naturahushållning. Med hänsyn härtill uttala näringssakkunniga, att det vore önskvärt, om grunderna för utdelningen av rabattkorten ändrades på ett sådant sätt, att rabattkorten i vart fall ej bleve vanligare på landsbygden än i städerna.

Det har synts kommissionen lämpligast att åstadkomma den önskvärda begränsningen av antalet rabattkort på landsbygden på så sätt att i fråga om jordbrukarhushåll förmögenhetsgränsen kompletteras med den bestämmelsen, att rabattkort ej heller må erhållas, då den av vederbörande brukade jordbruksfastigheten är taxerad för ett belopp överstigande 10 000 kronor. I överensstämmelse med förut omförmälda regler beträffande förmögenhetsgränsen, torde emellertid personer, som bruka en fastighet med ett taxeringsvärde, liggande mellan 10 000 och 20 000 kronor, böra tilldelas rabattkort, under förutsättning att deras beskattningsbara belopp ej överstiger 250 kronor. Enligt här förordade regler skulle således följande grupper vara *uteslutna* från erhållande av rabattkort, nämligen dels, oberoende av det beskattningsbara beloppets storlek, de, som ha större skattepliktig förmögenhet än 20 000 kronor eller bruka jordbruksfastighet med högre taxeringsvärde än 20 000 kronor, dels, där det beskattningsbara beloppet är högre än 250 kronor, de, vilkas förmögenhet ligger mellan 10 000 och 20 000 kronor eller vilka bruka jordbruksfastighet med ett taxeringsvärde liggande mellan nämnda belopp.

Kompletterandet av förmögenhetsgränsen med en taxeringsvärdesgräns torde komma att reducera antalet rabattkortsinnehavare på den egentliga landsbygden med i runt tal 20 procent, vilket torde få till följd, att antalet rabattkortsinnehavare i förhållande till folkmängden blir ungefär detsamma på landsbygden som i städerna.

Kommissionen har härefter kommit in på frågan om vilka varor som i fortsättningen böra rabatteras och om rabattbeloppens storlek. För mjölk åtnjutes för närvarande rabatt endast av barn och åldringar samt med dem likställda. Med hänsyn bland annat till den begränsade mjölktilllången har kommissionen funnit rabatteringen icke böra utsträckas till samtliga de kategorier, som erhålla rabatt å matfett. Därest gemensamt rabattkort införes för andra rabatterade varor bör därför det särskilda rabattkortet för mjölk ändock bibehållas. Rabatt erhålles nu vid inköp av en halv liter mjölk om dagen och anledning finnes icke att ändra denna kvantitet. I fråga om rabattbeloppets storlek, som nu är 10 öre per liter mjölk, har kommissionen, efter att ha återgivit de näringssakkunnigas yttrande i hithörande delar, funnit, att näringssakkunnigas önskemål om att förbättra de barnrika familjernas ställning genom en höjning av mjölkkrabatten är väl motiverat och att, därest en höjning av rabattbeloppet för barn företages, motsvarande höjning bör komma åldringarna till godo. I anslutning härtill

har kommissionen föreslagit, att rabattbeloppet på mjölk för såväl barn som åldringar höjes från nuvarande 10 till 15 öre per liter. En ytterligare höjning av rabatten synes enligt kommissionens mening däremot icke böra förordas i nuvarande läge. Kommissionen har härvid utgått från att någon mera betydande höjning av mjölkpriset icke äger rum. Enligt kommissionens åsikt skulle en höjning av rabatten till 20 öre utan samband med en höjning av mjölkpriset kunna leda till en sådan ökning i efterfrågan på konsumtionsmjölk, att i vissa fall svårigheter kunde uppstå att tillgodose denna. Därtill kommer den tekniska svårigheten, att vissa arbetargrupper nu tillhandahållas mjölk till ett pris, som är lägre än 20 öre per liter. Om rabatten fastställdes till 20 öre per liter, skulle dessa grupper icke kunna utnyttja rabattens hela värde.

Kommissionen har därefter gått in på frågan om kostnaderna för mjölk-rabatteringen samt därvid anfört bland annat:

Kostnaderna för den nuvarande mjölk-rabatteringen utgöra i runt tal 26 miljoner kronor. Med oförändrat antal rabattkort skulle en höjning av rabattbeloppet till 15 öre medföra, att kostnaderna stige till 39 miljoner kronor. Om de i det föregående diskuterade förändringarna i inkomst- och förmögenhetsgränserna genomföres, kommer emellertid antalet rabattkortsinnehavare att inskränkas något, enligt beräkning från nuvarande 1 400 000 till 1 200 000. Med ett rabattbelopp av 15 öre per liter skulle kostnaderna följaktligen komma att utgöra 33 miljoner kronor per år.

Vidare har kommissionen till behandling upptagit ett par detaljspörsmål samt framhållit:

Enligt nu gällande bestämmelser kunna mjölk-rabattkort ej erhållas av lantarbetare för den mjölk-kvantitet, som ingår i deras stat. Kommissionen har från Svenska lantarbetareförbundet mottagit en skrivelse, vari bland annat framhålls, att de statavlönade lantarbetarna odisputabelt tillhöra de lägst stående inkomstgrupperna i landet. Det vore därför i hög grad motiverat att lämna lantarbetarna en kompensation motsvarande rabatten på mjölk. Liknande synpunkter ha också framkommit i kristidsstyrelsernas och kristidsnämndernas yttranden.

Jämväl kommissionen anser det skäligt, att lantarbetarna erhålla den begärda kompensationen. Detta kan lämpligen ske på det sätt, att lantarbetare, som erhålla en del av sin lön i form av statmjölk, få utnyttja sina rabattkort för mjölk vid inköp av andra mejeriprodukter. Såsom villkor härför torde emellertid, för kontrollens skull, böra uppställas, att inköpen företagas vid det mejeri, till vilket arbetsgivaren levererar mjölk.

Antalet barn inom rabattberättigade lantarbetarhushåll torde kunna uppskattas till i runt tal 50 000, varför en utsträckning av rabatteringen till denna kategori kan beräknas komma att medföra en årskostnad av 1,5 miljoner kronor, under förutsättning att mjölk-rabatten utgör 15 öre per liter.

Rabattkort för mjölk ha hittills icke utdelats till havande kvinnor. Däremot ha ammande mödrar kommit i åtnjutande av mjölk-rabatt (rabattkort ha nämligen utdelats till barn i första levnadsåret). Anledningen till att havande kvinnor icke erhållit del av samma förmån har närmast varit, att dessa

kvinnors behov av skyddsfödoämnen i viss utsträckning kan tillgodoses genom mödrahjälp. Under framhållande av den stora betydelsen av att havande kvinnor redan på tidigt stadium av havandeskapet erhålla en ur närings synpunkt tillfredsställande kost, ha närings sakkunniga hos kommissionen tillstyrkt, att även dessa kvinnor beviljas mjölk rabattkort. Kommissionen anser sig för sin del kunna biträda detta förslag. Rabatten synes böra utgå under samma villkor beträffande inkomst och förmögenhet, som gälla för utdelningen av mjölk rabattkort till barn. Antalet rabattberättigade havande kvinnor torde då kunna uppskattas till årligen 60 000, vilka i genomsnitt kunna beräknas komma att åtnjuta rabatten i sex månader. Kostnaderna för denna utsträckning av mjölk rabatteringen kunna följaktligen uppskattas till i runt tal 800 000 kronor under förutsättning att rabatten utgör 15 öre per liter mjölk.

I fråga om matfett har kommissionen funnit det nuvarande rabattbeloppet 1 krona 50 öre per kilogram, böra bibehållas oförändrat, men har föreslagit följande ändrade tilldelningsgrunder:

Under förutsättning att förslaget att utvidga rabattsystemet till att omfatta även kött bifalles, föreslår kommissionen, att grunderna för tilldelning av rabattkort för matfett förändras så tillvida, att andra personer än barn och åldringar kunna erhålla sådant kort endast om det beskattningsbara beloppet uppgår till högst 500 kronor. Barn och åldringar böra däremot erhålla rabattkort upp till den för samtliga rabatteringar fastställda högsta inkomstgränsen. De nuvarande reglerna om eget hushåll föreslås skola bibehållas oförändrade, ehuru med den uppmjukningen, att hemmavarande vuxna barn efter behovsprövning kunna berättigas att erhålla rabattkort, då de ha försörjningsplikt gentemot föräldrarna.

Med de föreslagna begränsningarna i rätten att erhålla matfettsrabattkort skulle antalet rabattkortinnehavare minska från nuvarande 2 600 000 till i runt tal 2 100 000. Eftersom varje matfettsrabattkort har ett årsvärde av 19 kronor 50 öre, skulle årskostnaderna följaktligen minska från 51 miljoner kronor till 41 miljoner kronor.

Kommissionen har härefter berört förslaget om införande av prisrabattering å köttvaror:

Närings sakkunniga ha i sitt yttrande anfört, att socialstyrelsens konsumtionsundersökningar icke syntes ge belägg för att någon brist på äggvita i kosten hos de undersökta hushållen skulle förekomma. Särskilt med hänsyn till köttvarornas relativt höga pris ansågo sig närings sakkunniga likväl böra tillstyrka, att rabattsystemet för stadsbefolkningen utsträcktes till att gälla även kött och fläsk.

Kommissionen delar denna uppfattning och vill särskilt påpeka, att det förhållandet, att en del av kötttransonen måste utlagas i form av de i förhållande till andra köttvaror dyrbara köttkonserverna, gör en rabatt på köttvaror av behovet påkallad.

Kommissionen har ingående diskuterat möjligheterna att anordna rabatterna på matfett och kött med ett gemensamt rabattkort, varvid det vid behov skulle finnas möjlighet att inom oförändrad kostnadsram utsträcka rabattsystemet till att gälla även andra varor, såsom exempelvis fisk. Det har emel-

lertid befunnits omöjligt att anordna ett ur administrativ synpunkt tillräckligt enkelt dylikt system, varigenom rabattkortens konsumtionsdirigerande verkan kan bibehållas. Eftersom kommissionen betraktar det såsom ett primärt önskemål, att rabattkortet icke komma att av allmänheten betraktas och nyttjas såsom kontanta medel, har kommissionen därför sett sig nödsakad att trots önskemålen om ett gemensamt rabattkort föreslå, att rabatten på kött och fläsk lämnas på ett särskilt rabattkort, anslutet till inköpskortet för kött på samma sätt som matfetterabattkortet är anslutet till inköpskortet för matfett. I detta sammanhang önskar kommissionen framhålla, att arbetsbördan med rabatteringen för handelns vidkommande synes bliva endast obetydligt större, om man väljer ett gemensamt rabattkort för matfett och kött eller går in för särskilda rabattkort för dessa varuslag. Det är nämligen den samlade kupongvolymens storlek, som i huvudsak är avgörande för arbetsbördan. Denna volym blir lika stor, vilket av nyssnämnda system man än väljer.

Med anledning av det i vissa yttranden framförda förslaget, att man i stället för att utvidga rabatteringen till köttvaror skulle kunna höja rabatten på exempelvis matfett, vill kommissionen understryka, att den av kommissionen förordade utvidgningen av rabatteringen till köttvaror avser att möjliggöra för de mindre bemedlade att inköpa just dessa varor till ett billigare pris.

Rabattbeloppet på köttvaror föreslås skola utgöra 1 krona 50 öre per 1 000 poäng. Ransonen utgör för närvarande 320 poäng per vecka, varför rabattens värde med nuvarande ranson skulle komma att utgöra 48 öre per vecka eller med oförändrad ranson 24 kronor 90 öre per år. Det är emellertid riktigare att vid uppskattning av kostnaderna räkna med att köttransonen kommer att bli lägre än för närvarande, i vilket fall också rabattens värde kommer att bli lägre. Om man räknar med att ransonen i genomsnitt kommer att uppgå till 250 poäng per vecka, kommer kött-rabattkortets årsvärde att bli 19 kronor 50 öre.

Kött-rabattkortet föreslås skola utdelas enligt samma grunder som matfetterabattkortet, vilket bl. a. innebär att producenter av kött skola äga alternativt utnyttja kupongerna vid inköp av fodermedel, utsäde eller konstgödsmedel.

Antalet till kött-rabatt enligt dessa grunder berättigade personer skulle bli 2 100 000, varibland i runt tal 200 000 barn, födda år 1937 eller senare, vilka erhålla halv köttranson och följaktligen endast skulle erhålla halvt kött-rabattkort. Med ett kortvärde av 19 kronor 50 öre skulle årskostnaderna således kunna uppskattas till i runt tal 39 miljoner kronor.

Kommissionen har funnit det önskvärt, att utvidgningen av rabattsystemet till att omfatta även köttvaror genomföres snarast möjligt. I fråga om övriga rabatter har kommissionen, såsom redan tidigare berörts, ansett de föreslagna ändringarna böra genomföras först i samband med en ny utdelning av rabattkort i november 1942.

De regler, enligt vilka rabattkort med tillämpning av livsmedelskommissionens förslag skulle komma att utdelas, framgå av följande tablå:

Beskattnings- bart belopp	Rabattkort på nedanstående varuslag utlämnas till		Den skattepliktiga förmögenheten eller taxeringsvärdet för brukad jordbruks- fastighet uppgår till högst
	barn och åld- ringar	övriga vuxna med eget hushåll	
0—250 kronor	mjölk, matfett och kött	matfett och kött	20 000 kronor
250—500 »	D:o	D:o	10 000 »
500—750 »	D:o	—	10 000 »

De i tablån upptagna beskattningsbara beloppen motsvara emellertid betydligt större taxerade belopp. I följande sammanställningar har upptagits det taxerade belopp, som inom olika familjetyper motsvarar ett beskattningsbart belopp av 250, 500 och 750 kronor:

Beskattningsbart belopp av 250 kronor.

	O r t s g r u p p				
	I	II	III	IV	V
Ensamstående	1 110	1 190	1 280	1 360	1 440
Makar utan barn	1 700	1 780	1 860	1 940	2 020
Makar med 1 barn	2 160	2 280	2 400	2 520	2 640
» » 2 »	2 620	2 780	2 940	3 100	3 260
» » 3 »	3 320	3 540	3 760	3 980	4 200
» » 4 »	4 020	4 300	4 580	4 860	5 140

Beskattningsbart belopp av 500 kronor.

	O r t s g r u p p				
	I	II	III	IV	V
Ensamstående	1 440	1 530	1 630	1 700	1 790
Makar utan barn	2 200	2 280	2 360	2 440	2 520
» med 1 barn	2 660	2 780	2 900	3 020	3 140
» » 2 »	3 120	3 280	3 440	3 600	3 760
» » 3 »	3 820	4 040	4 260	4 480	4 700
» » 4 »	4 520	4 800	5 080	5 360	5 640

Beskattningsbart belopp av 750 kronor.

	O r t s g r u p p				
	I	II	III	IV	V
Ensamstående	1 670	1 780	1 880	1 980	2 070
Makar utan barn	2 550	2 670	2 790	2 910	3 020
» » 1 barn	3 160	3 280	3 400	3 520	3 640
» » 2 »	3 620	3 780	3 940	4 100	4 260
» » 3 »	4 320	4 540	4 760	4 980	5 200
» » 4 »	5 020	5 300	5 580	5 860	6 140

Det beräknade antalet utlämnade kort samt de med ledning därav beräknade årskostnaderna framgå av följande tablå:

Rabattkort	För närvarande		Enligt förslaget	
	Antal rabattkort	Årskostnad	Antal rabattkort	Årskostnad
mjölk	1 400 000	26 miljoner kronor	1 200 000 ¹	33 miljoner kronor
matfett	2 600 000	51 » »	2 100 000	41 » »
köttvaror . .	—	—	2 100 000 ²	39 » »
Summa	4 000 000	77 miljoner kronor	5 400 000	113 miljoner kronor

Livsmedelskommissionen har gjort följande sammanfattande beräkningar av medelsbehovet för prisrabatteringar för nästkommande budgetår:

Under beaktande av vad förut anförts angående ikraftträdandet av de nu föreslagna åtgärderna, torde medelsbehovet för prisrabattering under budgetåret 1942/43 kunna uppskattas till i runt tal 115 (113+1,5+0,8) miljoner kronor. Härvid har antagits, att matfettetsrabatten under hela budgetåret skall utgöra 1 krona 50 öre per kilogram. För den händelse det skulle finnas lämpligt att utfärda förbud mot tillverkning av margarin även under instundande sommar — en fråga som ännu icke kan med säkerhet bedömas — synes, såsom förut framhållits, viss kompensation böra utgå till de mindre bemedlade befolkningsgrupperna för den härigenom uppkommande fördyringen av matfettet. Av skäl, som anförts i skrivelsen angående prisreglerande åtgärder på jordbrukets område, bör sagda kompensation erhålla formen av en med 50 öre per kilogram förhöjd rabatt på matfett. Kostnaden härför har i nämnda skrivelse uppskattats till 6 miljoner kronor, varav hälften eller 3 miljoner kronor kan beräknas belöpa på nästa budgetår. Medelsbehovet för prisrabattering under samma år ökas härigenom till 118 miljoner kronor. Då emellertid å innevarande års anslag torde uppstå en reservation av cirka 18 miljoner kronor, synes för nu ifrågavarande prisrabatteringar 100 miljoner kronor behöva anvisas på budgeten för 1942/43, d. v. s. samma belopp, som i riksstaten för nämnda år beräknats för prisrabattering (å matfett och mjölk).

Livsmedelskommissionen har vidare gått in på frågan om förmalningsersättningar samt därom anför:

Jämlikt beslut av Kungl. Maj:t utbetalas för närvarande s. k. förmalningsersättning till kvarnarna med 8 kronor 15 öre per deciton förmald spannmål. Med denna anordning har man velat förhindra att de höjda producentpriserna å brödsäd medföra en stegring av mjölpriserna. Förmalningsersättningen utgår såväl för handelsförmalning som vid förmalning mot lön. I sistnämnda fall utgår ersättningen dock icke med högre belopp än två kronor per deciton.

För nedbringande av mjölpriserna utgå dessutom bidrag i annan ordning. Sålunda betalar spannmålsaktiebolaget vissa handels- och fraktkostnader för den inhemska bröds�pannmålen, varjämte importspannmålen tillhandahålles av bolaget till samma pris som den inhemska. Under innevarande

¹ Lantarbetare och havande kvinnor ej inräknade.

² Därav 200 000 halva rabattkort.

konsumtionsår har bolaget vidare åsamkats förluster å de potatisflingor och det potatismjöl, som inblandas i mjölet.

Av kommissionens oförmålda skrivelse angående prisreglerande åtgärder på jordbrukets område framgår, att de sammanlagda subventionerna för brödsäd motsvara cirka 22 öre per kilogram siktat mjöl och omkring 18 öre per kilogram sammalet mjöl.

Kommissionen har i nämnda skrivelse givit uttryck åt den meningen, att det icke bör ifrågakomma att helt slopa de nu utgående subventionerna. Med hänsyn till att dessa numera nått upp till ett avsevärt belopp och då kommissionen ovan föreslagit en utvidgning av prisrabatteringen för de mindre bemedlade befolkningsgrupperna, anser kommissionen det böra övervägas att något sänka sagda subventioner. Denna sänkning bör av praktiska skäl läggas på förmalningsersättningen. Med vilket belopp denna ersättning bör minskas, synes åter böra bliva beroende av den förhöjning, som därav föranledes å mjöl- och brödpriserna. Enligt kommissionens mening synes intet böra vara att erinra mot att, i syfte att minska statens subventionskostnader, dessa priser stiga med några öre per kilogram. Därest mjölpriserna tillåtas stiga exempelvis med 2 å 3 öre per kilogram (2 öre för sammalet mjöl och cirka 3 öre för siktat mjöl), kan förmalningsersättningen nedbringas med 2 kronor per deciton. Härigenom skulle för statsverket uppkomma en besparing av i runt tal 10 å 11 miljoner kronor.

Om kommissionens nu relaterade uppfattning biträdades av Kungl. Maj:t, torde anslaget till förmalningsersättningar för nästa budgetår böra upptagas med 34 miljoner kronor. Vid beräkningen av detta belopp har hänsyn tagits till att kommissionen i sin skrivelse angående prisreglerande åtgärder på jordbrukets område föreslagit viss höjning av priset på råg- och vetekli, varigenom behovet av förmalningsersättning något minskas.

Livsmedelskommissionen har slutligen uttalat sig om de föreslagna åtgärdernas inverkan på levnadskostnaderna m. m. samt därvid beräknat att de föreslagna ändringarna i fråga om prisrabatteringen skola medföra en sänkning av levnadskostnadsindex med 0,39 enheter. Förslaget rörande förmalningsersättningen föranleder en höjning av samma index med 0,25 enheter. Sammanlagda resultatet i indexhänseende av samtliga åtgärder blir alltså, att index endast obetydligt påverkas.

Vid behandlingen inom livsmedelskommissionen av förevarande ärende ha deltagit kommissionens ordförande och samtliga ledamöter. Av dessa ha herr Cederlund och fru Nordgren på vissa punkter reserverat sig mot de framlagda förslagen.

Herr Cederlund har framhållit, att han icke kunnat biträda kommissionsmajoritetens förslag att införa ett särskilt rabattkort för kött och fläsk. Däremot har herr Cederlund förordat,

att mjölkrabatten för åldringarna bibehålles vid nuvarande nivå (10 öre per liter) men för de rabattberättigade barnen höjes till det belopp (20 öre per liter), näringssakkunniga föreslagit;

samt att matfetsrabatten för rabattberättigade med 0 kronors beskattningsbart belopp höjes till 2 kronor 50 öre per kilogram samt för övriga rabattberättigade bibehålles vid nuvarande storlek, 1 krona 50 öre för kilogram.

Fru *Nordgren* har i sin reservation icke kunnat ansluta sig till den av kommissionens majoritet intagna ståndpunkten att, med hänsyn till den statsfinansiella situationen, en viss mindre sänkning av förmalningsersättningen bör kunna företagas. Härom har fru *Nordgren* anfört:

Utan att vilja bestrida att det ur statsfinansiell synpunkt är angeläget att statssubventionerna på här ifrågavarande område icke tillåtas stiga huru mycket som helst, anser jag dock att mjöl och bröd utgöra så väsentliga beståndsdelar i vårt folks kosthåll att det är allmänt intresse att priserna på dessa grundläggande födoämnen hållas så låga som möjligt. Detta inte minst under en kristid, som den nu rådande, då stora delar av folket till väsentlig del måste basera sin kost på dessa födoämnen.

Mot den allmänna rabattering av mjöl och bröd, som nu utgående subventioner å nämnda varor innebär, kan givetvis den invändningen resas, att de grupper av vårt folk som ha råd att betala ett högre pris för brödet, böra göra detta, och att mindre bemedlade folkgrupper kunna hållas skadeslösa för en dylik prisförhöjning genom förhöjda rabatter på annan vara, exempelvis matfett. Eller genom att rabatterna utsträckas att omfatta jämväl kött och fläsk.

Enligt min mening komme emellertid knappast någondera av här nämnda anordningar att — av de ekonomiskt sämst ställda — betraktas som en kompensation för det höjda brödpriset utan närmast som ett ytterligare förbilligande av matfettet eller som ett välbehövt förbilligande av de dyrare födoämnen kött och fläsk. Medan man komme att anse det som ett faktum att de fattigas viktigaste födoämne, brödet, fördyrats. Detta även om prisförhöjningen icke bleve av någon betydande storleksordning. Den psykologiska verkan, en prisförhöjning å brödet skulle komma att få på stora delar av vårt folk, bör icke underskattas.

På anförda skäl anser jag, att nu utgående förmalningsersättning för bröd bör bibehållas oförändrad.

Ledamöterna av *livsmedelskommissionens* råd ha beretts tillfälle att inkomma med särskilda yttranden i anledning av förslagen. Ledamöterna av rådet, herrar *Carl Norenberg*, *Gustaf Borgström*, *Gösta Olin*, *Hj. Degerstedt* och *Ernst Abramson* samt fru *Hildur Alvé*n ha ansett sig icke kunna oförändrat godkänna kommissionens förslag.

Herrar *Norenberg*, *Borgström* och *Olin* ha yttrat bland annat:

Vi kunna för vår del icke biträda den av kommissionens majoritet förordade ståndpunkten, att särskilda rabattkort på kött och fläsk snarast skulle införas.

Vi kunna ej heller biträda förslaget från kommissionens majoritet om en viss mindre sänkning av förmalningsersättningen. En dylik indirekt subvention innebär vissa fördelar, bl. a. därigenom att ingen administrativ apparat av betydelse kräves. I detta sammanhang bör det observeras, att kommissionens majoritet vid beräkningen av kostnaderna för en rabattering på kött och fläsk icke synes uppmärksammat de kostnader av olika slag, som uppstå vid en sådan rabatterings genomförande.

Herr *Degerstedt* har förordat,

att de i herr Cederlunds reservation yrkade förändringarna i fråga om prisrabatteringen för mjölk och matfett genomföras;

att den övre inkomstgränsen för tillgodonjutande av såväl mjölk- som matfettssrabatt fastställes till 750 kronor beskattningsbart belopp och att »förmögenhetsstrecket» lägges vid en skattepliktig förmögenhet av högst 10 000 kronor resp. samma belopp i taxeringsvärde för brukad jordbruksfastighet; samt

att kristidsnämnderna, om så anses erforderligt, givas ett något vidgat be- myndigande att efter ansökan och behovsprövning lämna mjölk- och/eller matfettssrabattkort till sådana personer, som ekonomiskt sett befinna sig strax ovanför de nämnda inkomst- och förmögenhetsstrecken.

Herr *Abramson* har framhållit att han icke kan biträda kommissionens förslag att höja mjölkkrabatten för åldringar från nuvarande 10 till 15 öre per liter. Härom har herr *Abramson* uttalat:

Kommissionen har icke ansett sig kunna förorda en höjning av rabatten till 20 öre per liter bl. a. därför att man därefter kunde befara en sådan ökning av efterfrågan av konsumtionsmjölk, att i vissa fall svårigheter kunde uppstå att tillgodose densamma. På grund av mjölkens särskilda betydelse i barnkosten skulle jag helst se, att rabatterna för barnen kunde höjas till 20 öre per liter. Därest detta icke är möjligt förordar jag en rabatt av 15 öre per liter för barnen.

Då mjölk ur näringssynpunkt icke är av särskild betydelse för åldringar, och då det i nuvarande försörjningsläge är av stor vikt, att konsumtionen av mjölk icke ökas på ett sätt, som kan medföra svårigheter att tillgodose behovet för de befolkningsgrupper, där en riklig mjölktilförsel är särskilt betydelsefull, förordar jag, att mjölkkrabatten för åldringar borttages, och att denna befolkningsgrupp i lämplig form kompenseras för borttagna rabattens ekonomiska värde.

Fru *Alvén* har uttalat, att hon icke kan ansluta sig till den av livsmedelskommissionens majoritet intagna ståndpunkten att, med hänsyn till den statsfinansiella situationen, en viss mindre sänkning av förmalningsersättningen bör kunna företagas. Fru *Alvén* har funnit en nedsättning av förmalningsersättningen, som innebär en fördyring av brödet, föga lämplig just nu. Ur flera synpunkter är det fördelaktigt om brödet allt fortfarande får utgöra en vara, som har lika rabatt för alla. Rabattkort för matfett och mjölk bör enligt fru *Alvéns* åsikt allt fortfarande bestå, och rabattens storlek bör vara lika för barn och åldringar. I fråga om rabatt på kött och fläsk framhåller fru *Alvén*, att hon anser det mindre lämpligt att ge rabatt på en vara, vars tilldelning blir allt mindre. Det ger föga hjälp åt dem, som ha det verkligt svårt i ekonomiskt avseende. Däremot kan en ökad rabatt på redan rabatterade varor med en mera konstant tilldelning verka utjämnande på levnadskostnaderna. Såsom slutsats framhåller fru *Alvén*,

att förmalningsersättningen bör bibehållas oförändrad,

att för matfett och mjölk bör rabatten vara lika stor för barn och åldringar, och

att i stället för rabatt å kött och fläsk bör en ökad rabatt givas på matfett och mjölk.

Befolkningsutredningens förslag.

Över livsmedelskommissionens förslag har 1941 års befolkningsutredning den 4 maj 1942 avgivit utlåtande. Utredningen har i sitt utlåtande inledningsvis lämnat en sammanfattande redogörelse för de barnrika familjernas läge.

I anslutning till den sålunda lämnade redogörelsen har befolkningsutredningen understrukit betydelsen av att särskilt det uppväxande släktets behov av skilda näringsämnen i första hand tillgodoses samt framhållit, att med hänsyn till de osäkerhetsmoment, som vidlåda uppgörandet av tillförlitliga normer för önskvärd tillförsel, det är av betydelse att barnen tillförsäkras en sådan konsumtion, att man för deras vidkommande kan räkna med en betryggande säkerhetsmarginal. En tillfällig minskning av vitamin-tillförseln torde i allmänhet kunna bäras, men sannolikheten för att brist-symptom mera allmänt skola uppträda växer i samma mån som tillförseln fortsätter att vara otillräcklig.

Befolkningsutredningen har härefter gått in på livsmedelskommissionens förslag om ändringar i rabattbestämmelserna och om utvidgning av rabattsystemet samt därvid funnit, att rabattsystemet av tekniska skäl icke bör utsträckas till andra varuslag än de av kommissionen föreslagna, för vilka utredningen alltså förordar rabatter. Däremot torde enligt utredningens åsikt rabattbeloppen utan olägenheter för handeln kunna höjas, varvid höjningen bör avpassas så, att densamma icke blott kompenserar de prishöjningar, som sedan krigsutbrottet inträffat å mjölk, matfett och köttvaror, utan även motväger den prisstegring, som andra livsmedel eller till och med andra poster i livsmedelskostnaderna varit utsatta för. Utredningen har förordat, att mjölkkrabatten för barn höjes från föreslagna 15 öre till 20 öre per liter och att matfettsrabatterna för barn höjas till 3 kronor per kilogram från förordade en krona 50 öre. I fråga om köttvaror har utredningen på grund av de höga priserna och de begränsade tilldelningskvantiteterna föreslagit, att rabattbeloppet fastställs till 2 kronor per 1 000 poäng i stället för av livsmedelskommissionen förordade en krona 50 öre.

Utredningen har förklarat sig knappast ha anledning att i och för sig taga ställning till storleken av rabatterna åt andra grupper i samhället än barnen, men då rabatteringsystemet måste betraktas i ett sammanhang har utredningen även vidrört frågan om rabatterna för andra än barnen samt därvid funnit, att även för åldringar mjölkkrabatten bör utgå med samma belopp som för barn, när det av praktiska anledningar måste anses olämpligt med rabattkort av olika värde för barn och åldringar. Beträffan-

de matfett är situationen enligt utredningens uppfattning i viss mån en annan, varför utredningen anslutit sig till livsmedelskommissionens förslag om en oförändrad rabatt av en krona 50 öre per kilogram för andra än barn. Vad slutligen köttet angår har utredningen framhållit, att rabatterna härå böra begränsas till barnen, då det ur näringshygienisk synpunkt är av stor vikt, att just det uppväxande släktet tillföres äggviterik föda. Äldringar torde, enligt vad utredningen framhållit, vanligen konsumera relativt litet kött och kunna enligt näringsfysiologernas uppfattning bättre undvara sådan föda. Någon anledning att uppmuntra äldringarnas köttkonsumtion under en tid av stark köttbrist föreligger alltså icke.

Rörande de nuvarande rabattbeloppen och de föreslagna ändringarna har utredningen gjort följande sammanställning:

1. Rabattens storlek för olika varuslag.

Varuslag	Nuvarande system	Livsmedelskommissionens förslag	Befolkningsutredningens förslag
Mjölk, öre pr liter	10	15	20
Matfett, öre pr kilogram ..	150	150	(Barn) 300 (Övriga) 150
Köttvaror, öre pr 1 000 poäng	—	150	(Barn) 200

2. Rabattkortens årsvärde för olika varuslag.

Varuslag	Nuvarande system	Livsmedelskommissionens förslag	Befolkningsutredningens förslag
Mjölk, kronor	18: 25	27: 37	36: 50
Matfett, kronor	19: 50	19: 50	39: —
Köttvaror, kronor	—	19: 50 ¹	26: — ¹

3. Summa rabatter pr år för olika grupper.

a) barn

Mjölk	18: 25	27: 37	36: 50
Matfett	19: 50	19: 50	39: —
Köttvaror	—	19: 50 ¹	26: — ¹
Summa	37: 75	66: 37	101: 50

b) äldringar

Mjölk	18: 25	27: 37	36: 50
Matfett	19: 50	19: 50	19: 50
Köttvaror	—	19: 50	—
Summa	37: 75	66: 37	56: —

c) övriga vuxna

Mjölk	—	—	—
Matfett	19: 50	19: 50	19: 50
Köttvaror	—	19: 50	—
Summa	19: 50	39: —	19: 50

¹ Barn födda 1937 och senare halva beloppet.

Utredningen har vidare tillstyrkt förslagen om utdelning av mjölkkrabattkort till statavlönade lantarbetare för inköp av andra mejeriprodukter än mjölk och om utsträckning av mjölkkratteringen även till havande kvinnor, samt föreslagit att rabatten jämväl för de senare skall utgå med 20 öre per liter mjölk.

Beträffande frågan om gränsdragningen mellan rabattberättigade och icke rabattberättigade har befolkningsutredningen lämnat livsmedelskommissionens förslag i fråga om reglerna för utdelningen av rabattkort till andra än barn utan erinran. Utredningen, som framhållit att gränsdragningen för barnfamiljernas del bör ske på ett sådant sätt, att en mjukare övergång vinnes mellan rabattberättigade och icke rabattberättigade, har vidare erinrat om det i annat sammanhang framlagda förslaget om höjning av gällande barnavdrag vid taxering till statlig inkomst- och förmögenhetsskatt. Då emellertid, enligt vad utredningen inhämtat, detta förslag icke torde komma till genomförande, har utredningen sökt skissera ett system, som tager större hänsyn till de verkliga barnkostnaderna. I detta syfte har utredningen förordat, att ett system med flera inkomstgränser införes. Enligt detta system skola familjer med ett beskattningsbart belopp understigande 750 kronor erhålla rabattkort för samtliga barn, familjer med ett beskattningsbart belopp mellan 750 och 1 000 kronor för alla barn utom ett, familjer med ett beskattningsbart belopp mellan 1 000 och 1 250 kronor för alla barn utom två och så vidare, så att rabatträtten på detta sätt successivt bortfaller för ett barn vid envar av gränserna 1 500, 1 750 och 2 000 kronors beskattningsbart belopp. Utredningen har vidare uttalat sin anslutning till livsmedelskommissionens förslag om att rabatteringsrätten skall anknytas även till familjernas taxerade förmögenhet eller taxeringsvärdet av jordbruksfastighet, som de bruka, varvid emellertid utredningens förslag med differentierade inkomstgränser bör anknytas till kommissionens förslag. Härom har utredningen anfört:

Rabatteringsrätten för barnens vidkommande torde böra gälla familjer, vilkas förmögenhet icke överstiger 10 000 kronor eller där den av vederbörande brukade jordbruksfastigheten icke är taxerad för ett belopp överstigande 10 000 kronor. Där förmögenheten resp. jordbruksfastighetens taxeringsvärde överstiger 10 000 kronor men ej 20 000 kronor, synas rabattkort för barnen likväl böra utgå såvida det beskattningsbara beloppet icke överstiger ovan angivna gränser, minskade med 500 kronor. För dessa familjers vidkommande skulle sålunda rabattkort utgå för alla barn inom familjer med ett beskattningsbart belopp av intill 250 kronor, för alla barn utom ett inom familjer med ett beskattningsbart belopp mellan 250 och 500 kronor etc.

Till ytterligare belysning av förslagets innebörd ha i följande tablå angivits antal rabattberättigade inom familjer med olika barnantal.

Antal rabattberättigade barn inom olika familjestorlekar och inkomstgrupper.

Beskattningsbart belopp vid för- møgenhet resp. jordbruksfastighet taxerad till		F a m i l j e r m e d					
		1	2	3	4	5	6 barn
högst 10 000 kr.	10 000—20 000 kr.						
— 750	— 250	1	2	3	4	5	6
750—1 000	250— 500	—	1	2	3	4	5
1 000—1 250	500— 750	—	—	1	2	3	4
1 250—1 500	750—1 000	—	—	—	1	2	3
1 500—1 750	1 000—1 250	—	—	—	—	1	2
1 750—2 000	1 250—1 500	—	—	—	—	—	1

Rabatten bortfaller sålunda helt för hushåll med olika barnantal vid olika gränser. För enbarnsfamiljer upphör den vid ett beskattningsbart belopp av 750 kronor, för tvåbarnsfamiljer vid ett beskattningsbart belopp av 1 000 kronor, för trebarnsfamiljer vid ett beskattningsbart belopp av 1 250 kronor o. s. v.

Utredningen har såsom fördelar av detta system framhållit, att förändringen i rabattförmånerna vid passerandet av någon inkomstgräns aldrig blir större än den för ett barn utgående rabattens storlek, att differensen i förmåner för familjer på ömse sidor av en sådan gräns nedbringas väsentligt samt att familjer med större barnantal erhålla viss rabattering även vid högre inkomster än vad livsmedelskommissionens förslag innebär.

Utredningen har vidare kommit in på frågan om de praktiska svårigheter, som kunna vara förenade med genomförande av det föreslagna systemet. I detta hänseende har utredningen anfört:

Såvitt utredningen kan bedöma böra större praktiska svårigheter icke behöva uppstå för genomförandet av här framställt förslag. För handelns vidkommande spelar uppenbarligen gränsdragningen mellan rabattberättigade och icke rabattberättigade i och för sig ingen roll. Det totala antalet rabattkort kommer enligt utredningens förslag att bli mindre än enligt livsmedelskommissionens, därigenom att rabattkort för köttvaror endast skulle utgå för barnen. För kristidsnämnderna kunna de av utredningen föreslagna reglerna vid första påseendet förefalla komplicerade. Ett genomförande av utredningens förslag medför emellertid ett hänsynstagande till endast obetydligt flera omständigheter än kommissionens förslag. För varje sökande skulle kristidsnämnden sålunda behöva fastställa dels vederbörandes taxerade belopp, dels den taxerade förmøgenheten resp. brukad jordbruksfastighets taxeringsvärde, dels den sökandes barnantal. Kännedom om det taxerade beloppet förutsätta redan nu gällande regler. Beträffande den taxerade förmøgenheten och brukad jordbruksfastighets taxeringsvärde förutsätter utredningens förslag icke annan kännedom än kommissionens förslag. Antalet rabattberättigade barn torde icke behöva förorsaka kristidsnämnderna större svårigheter att fastställa. Med ledning av dessa uppgifter böra kristidsnämnderna lätt kunna utlämna rabattkortet i enlighet med utredningens förslag.

I fråga om kostnaderna för utredningens förslag har utredningen framhållit, att desamma endast kunna summariskt beräknas, men likväl fram-

lagt vissa kalkyler om storleken av de medel som kunna bli erforderliga för genomförande av förslaget. Dessa beräkningar innehålla huvudsakligen följande:

Livsmedelskommissionen har beräknat kostnaderna för av densamma föreslagen mjölkrabattering med 15 öre per liter till 35 miljoner kronor per år räknat. Om rabattbeloppet höjes till 20 öre per liter enligt utredningens förslag, skulle detta vid oförändrade inkomstgränser i förhållande till kommissionens förslag medföra en kostnadsstegring till 44 miljoner kronor. — Kommissionens förslag beträffande rabatteringen av matfett har beräknats draga en kostnad av 41 miljoner kronor. Utredningen har för sin del förordat en förhöjning av rabatternas storlek från 1 krona 50 öre per kilogram till 3 kronor för barnens del. Räknar man med att omkring 900 000 barn komma i åtnjutande av matfetterabattkort, skulle denna höjning av rabattens storlek medföra en kostnadsökning av omkring 18 miljoner kronor per år, och totalkostnaden för matfetterabatteringen stiga till omkring 59 miljoner kronor. — Kommissionens förslag beträffande köttorabatter har beräknats draga en kostnad av 39 miljoner kronor. För utredningens förslag, enligt vilket köttorabatterna skulle begränsas till barnen, kan man räkna med omkring 900 000 rabattkort till ett årsvärde av 26 kronor eller totalt omkring 24 miljoner kronor. — Härtill komma slutligen kostnaderna för mjölkorabatterna för lantarbetare och havande kvinnor, som av livsmedelskommissionen beräknats uppgå till 1,5 resp. 0,8 miljoner kronor och som enligt utredningens förslag skulle komma att öka med en tredjedel till 2,0 resp. 1,1 miljoner kronor. Totalkostnaderna skulle sålunda enligt utredningens förslag komma att uppgå till omkring 130 miljoner kronor mot omkring 115 miljoner kronor för livsmedelskommissionens förslag.

Utredningen har vidare framhållit, att den kostnadsökning, som uppkommer genom de föreslagna förskjutningarna av inkomstgränserna för barnfamiljerna, är svårare att någorlunda exakt beräkna. Kostnadsökningen härför beräknas emellertid av utredningen enligt verkställda överslagskalkyler uppgå till högst 5 miljoner kronor.

Vad slutligen angår den av livsmedelskommissionen behandlade frågan om en sänkning av de generella subventionerna på olika livsmedel har utredningen framhållit, att varje sådan sänkning, som i nuvarande situation kan komma att innebära en höjning av de på marknaden gällande livsmedelspriserna, framstår såsom ogynnsam och ägnad att motverka även de speciella rabatternas syften.

Livsmedelskommissionen har därefter i skrivelse den 8 maj 1942 yttrat sig i anledning av vad befolkningsutredningen anfört i sitt yttrande samt därvid förklarat sig vidhålla sina tidigare avgivna förslag.

En höjning av rabatten per kilogram matfett för barn från 1 krona 50 öre upp till ett så högt belopp som 3 kronor måste kommissionen avstyrka redan av rabatteringstekniska skäl. Matfetterabatteringen är nämligen så anordnad, att rabatt utgår på den myckenhet, som kan inköpas mot ransoneringskort och oberoende av huruvida ransonen uttages i form av smör, marga-

rin, flott eller matnyttig talg. Om matfettetsrabatten skulle höjas till 3 kronor per kilogram, skulle följden vid nuvarande rabatteringsssystem bli, att de som inköpte talg icke kunde utnyttja hela rabatten, eftersom lägsta priset på denna vara utgör endast 2 kronor 70 öre per kilogram. För att undvika denna konsekvens skulle man visserligen kunna tänka sig, att allt matfett belades med en viss avgift, varigenom priset komme att ökas i motsvarande mån. Med hänsyn till att priset på matfett å den icke-rabatterade marknaden redan nu måste anses högt anser sig kommissionen dock icke kunna tillstyrka en sådan linje. På grund härav och då det icke synes böra komma i fråga att ransonera det billigaste matfettet för sig, bör rabatten i varje fall icke överstiga 2 kronor 70 öre per kilogram.

Vad sålunda anförts i fråga om matfettetsrabatten har kommissionen funnit i stort sett kunna gälla även för de föreslagna höjningarna av rabattbeloppen för mjölk och köttvaror.

Livsmedelskommissionen har icke kunnat biträda utredningens förslag, att rabatten på köttvaror skulle begränsas till barnen.

Statens priskontrollnämnd har i ett den 6 maj 1942 avgivet yttrande över livsmedelskommissionens förslag till prisreglerande åtgärder på jordbrukets område även behandlat frågan om avvägningen av de generella subventionerna på mjöl och bröd samt på mjölk och matfett. Nämnden har därvid upplyst, att nämnden tidigare ifrågasatt en avveckling av en större eller mindre del av de generella subventionerna. I det nuvarande statsfinansiella läget hade det icke syntts nämnden försvarligt att med statsmedel förbilliga viktiga livsmedel även för sådana befolkningsgrupper, som måste anses ha råd att betala vad som svarar mot vad producenterna måst tillerkännas. Under förutsättning att de mindre bemedlade familjerna erhöle en förhöjd rabatt på mjölk syntes man enligt nämndens uppfattning icke böra draga sig för en viss förhöjning av mjölkpriserna i allmänna handeln och en däremot svarande avveckling av de generella subventionerna på detta område. Även en sänkning av förmalningsersättningen i enlighet med kommissionens förslag eller med än mera funne sig nämnden kunna tillstyrka. Nämnden hoppades att inom kort kunna framlägga förslag till sådana prisreglerande åtgärder för bagerinäringens vidkommande, att priset på mjukt matbröd icke skulle behöva höjas i den utsträckning, som i och för sig skulle svara mot den ifrågakommande prishöjningen på mjöl.

Departementschefens yttrande.

Departementschefen har för egen del anført:

Huvudsyftet med prisrabatterna har hittills varit att mildra dyrtidens verkningar för de mindre bemedlade och särskilt att underlätta för dessa befolkningsgrupper att inköpa just de varuslag för vilka rabatt införts. Härigenom har man velat vinna att de mindre bemedlades kost erhåller en så vitt möjligt tillfredsställande sammansättning.

Mot de nuvarande rabatteringsbestämmelserna ha emellertid åtskilliga erinringar framställts. Sålunda anses i vissa fall rabatter utgå till grupper med så god ekonomisk ställning att rabatterna ej äro motiverade, medan rabattbeloppen för de mindre bemedlade anses allt för knappa. Livsmedelskommissionen har i anledning härav föreslagit dels att den nu gällande övre gränsen för de rabattberättigades inkomst, uttryckt i beskattningsbart belopp, skall sänkas, och att en uppdelning sker av de rabattberättigade i familjer med barn samt åldringar, å ena sidan, och övriga vuxna personer, å andra sidan, med olika beskattningsbara belopp såsom gräns för tilldelning av rabattkort för matfett åt de båda grupperna, dels att mjölkrabatten skall höjas, dels ock att rabatt skall åtnjutas icke endast å hittills rabatterade varuslag utan även å köttvaror.

Livsmedelskommissionens förslag innebär i princip, att de nuvarande gränserna för rätten att erhålla rabattkort, nämligen beskattningsbart belopp och skattepliktig förmögenhet om 900 kronor respektive 15 000 kronor, sänkas till 750 kronor beskattningsbart belopp respektive 10 000 kronor skattepliktig förmögenhet. För de hittills rabattberättigade vuxna, som ej äro att hänföra till åldringar, pensionärer eller invalider, föreslår kommissionen en ytterligare sänkning av rabattgränsen till 500 kronor beskattningsbart belopp. Dessutom innebär kommissionens förslag jämkningar för tillgodoseende av vissa särskilda önskemål. Sålunda förordar kommissionen, att rabattkort skola tilldelas personer, som för sin utkomst äro beroende av kapital, samt föreslår i detta avseende, att rätten till rabattkort skall bibehållas för hushåll, som ha en förmögenhet överstigande 10 000 kronor men ej 20 000 kronor, under förutsättning att det beskattningsbara beloppet ej överstiger 250 kronor. Vidare föreslår kommissionen att i fråga om jordbrukarhushåll komplettera förmögenhetsgränsen med föreskrift om viss begränsning av rätten att erhålla rabattkort, då av vederbörande brukad jordbruksfastighet är taxerad till högre belopp än 10 000 kronor. I anslutning till nyss angivna regler beträffande förmögenhetsgränsen föreslår kommissionen dock, att personer, som bruka jordbruksfastighet med taxeringsvärde mellan 10 000 och 20 000 kronor, böra kunna få rabattkort, om deras beskattningsbara belopp ej överstiger 250 kronor.

Befolkningsutredningen ansluter sig beträffande gränsdragningen mellan rabattberättigade och icke rabattberättigade till de av livsmedelskommissionen angivna grunderna, såvitt angår andra än barn. Beträffande de senare skisserar utredningen, i syfte att få en mjukare övergång mellan de rabattberättigade och de icke rabattberättigade barnfamiljerna, en anordning med flera inkomstgränser, överstigande 750 kronor beskattningsbart belopp. Detta system innebär, att rabatten bortfaller för hushåll med olika barnantal vid olika gränser, nämligen så, att rabatten för enbarnsfamiljer bortfaller vid 750 kronors beskattningsbart belopp, för tvåbarnsfamiljer vid 1 000 kronors beskattningsbart belopp, för trebarnsfamiljer vid 1 250 kronors beskattningsbart belopp o. s. v. intill ett beskattningsbart belopp av 2 000 kronor.

För att ett rabattsystem, som icke grundar sig på individuell behovsprövning, skall kunna handhavas utan alltför stora svårigheter vid tillämpningen måste det vara uppbyggt efter tämligen enkla linjer. Det nuvarande systemet har präglats av en sådan enkelhet. Ehuru befolkningsutredningens förslag innehåller beaktansvärda synpunkter, torde det därför icke nu eller

utan närmare prövning kunna godtagas. Det torde icke kunna bestridas att även de av kommissionen föreslagna bestämmelserna komma att öka arbetet med utdelningen av rabattkortet, men med hänsyn till de skäl som anförts för den föreslagna differentieringen anser jag mig med vissa jämförelser kunna godtaga den.

Såsom av utredningen i ärendet framgår har den föreslagna sänkningen av inkomstgränserna, uttryckt i beskattningsbara belopp, motiverats av att man genom en minskning av antalet rabattberättigade skulle kunna inom huvudsakligen den nuvarande kostnadsramen öka rabatternas värde för de minst bemedlade. Ökningen av rabatternas sammanlagda värde vill kommissionen åstadkomma dels genom en höjning av rabatten å mjölk från nuvarande 10 öre för liter till 15 öre för liter och dels genom införande av kötttrabatt. Med hänsyn till den stora betydelse mjölken för närvarande har särskilt för de mindre bemedlade befolkningsgrupperna synes en förhöjning av mjölktrabatten vara att förorda. En höjning till 20 öre för liter skulle i och för sig vara önskvärd, men med hänsyn till de betänkligheter som häremot framförts vill jag för närvarande begränsa mig till att föreslå en höjning av mjölktrabatten till 15 öre för liter. Tillräcklig anledning att göra skillnad på barn och åldringar torde icke föreligga. Rabatten är avsedd att liksom hittills utgå för en halv liter mjölk om dagen.

Vad den föreslagna kötttrabatten angår förefaller det, som om denna vore mindre påkallad under en period, då ransonerna äro så beskurna som för närvarande. Därtill kommer att de ökade besvär, som genomförandet av en ytterligare livsmedelsrabatt medför för handeln, icke kunna fränkännas betydelse vid bedömandet av detta spörsmål. Den med förslaget om införande av kötttrabatter åsyftade sänkningen av levnadskostnaderna kan enklare vinnas genom en höjning av nu utgående rabatter på exempelvis matfett. Den möjligheten bör dock övervägas att företaga viss justering av priset på de enligt livsmedelskommissionens anvisningar lagrade köttkonserverna.

I fråga om matfetttrabatten föreligga skilda förslag: livsmedelskommissionens majoritet förordar oförändrad rabatt av 1 krona 50 öre per kilogram under det att en reservant föreslår 2 kronor 50 öre per kilogram för de rabattberättigade personer, vilka icke hava något beskattningsbart belopp, och 1 krona 50 öre per kilogram för övriga rabattberättigade. Befolkningsutredningen föreslår ur sina synpunkter en rabatt av 3 kronor för barn men oförändrad rabatt för vuxna. Ett bifall till befolkningsutredningens förslag skulle medföra, att margarin skulle erhållas gratis och att rabatten på vissa slags talg icke skulle kunna till fullo utnyttjas. För egen del föreslår jag en förhöjning av matfetttrabattens belopp till 2 kronor per kilogram.

Vad därefter angår antalet rabattberättigade belöper sig för närvarande antalet rabattkort för mjölk och matfett till omkring 1 400 000 respektive 2 600 000, under det att enligt livsmedelskommissionens förslag antalet sådana kort skulle nedgå till 1 200 000 respektive 2 100 000. En så långt gående inskränkning i antalet rabattberättigade kan jag ej förorda. En preliminär kalkyl över antalet rabattberättigade enligt ett system med den nuvarande gränsen, 900 kronor beskattningsbart belopp, för familjer med barn samt åldringar, pensionärer eller invalider, och en inkomstgräns av 600 kronor beskattningsbart belopp för vuxna, som ej äro att hänföra till åldringar, pensionärer eller invalider, jämte en förmögenhetsgräns av 10 000 kronor skattepliktig förmögenhet, kombinerat med den av livsme-

delskommissionen vid förmögenheter mellan 10 000 och 20 000 kronor angivna inkomstgränsen av 250 kronor beskattningsbart belopp, giver till resultat, att antalet rabattkort för mjölk och matfett skulle utgöra i runt tal 1 300 000 respektive 2 250 000. Jag finner mig böra tillstyrka genomförandet av denna gränsdragning. Dessutom torde i enlighet med livsmedelskommissionens förslag rabattkort för mjölk böra kunna tilldelas såväl lantarbetare som havande kvinnor; rabattkortet för lantarbetare böra på sätt kommissionen föreslagit få utnyttjas vid inköp av andra mejeriprodukter än mjölk.

Vid sidan av här behandlade särskilda livsmedelsrabatter, vilka utgå endast till de mindre bemedlade, förekomma, såsom av den förut lämnade redogörelsen framgår, anordningar, vilka åsyfta att hindra producentpriserna för vissa jordbruksprodukter att i sin helhet belasta konsumenterna i allmänhet. Hit höra de tidigare berörda förmalningsersättningarna, vilka utbetalas till kvarnarna med visst belopp, för närvarande vid handelsförmalning 8 kronor 15 öre per deciton förmald spannmål. Med hänsyn till de betydande kostnader som denna anordning åsamkar statsverket och de förslag om höjda livsmedelsrabatter som livsmedelskommissionen framlagt har kommissionen förordat en sådan sänkning av förmalningsersättningarna, att mjölpriset skulle tillåtas stiga med 2 å 3 öre för kilogram. Detta skulle betyda, att förmalningsersättningarna borde minskas med omkring 2 kronor per deciton.

Mjöl och bröd ha i dessa tider för stora delar av vårt folk större betydelse än vanligt. Det är därför angeläget att priserna därå hållas så låga som möjligt. Då det stöter på stora praktiska svårigheter att genomföra något slags rabattsystem för mjöl och bröd, läser man knappast kunna undgå att alltjämt bibehålla den nuvarande anordningen för att hålla nere priserna å dessa varor. En av priskontrollnämnden verkställd undersökning giver vid handen, att priset å mjukt bröd inom flertalet orter i landet kan nedsättas. Priskontrollnämnden upplyser vidare, att möjligheter synas föreligga att genom frivillig överenskommelse med bageriudkarna åstadkomma viss prisnedsättning å sådant bröd. Det är därför möjligt att priserna på mjukt matbröd skulle kunna hållas tämligen oförändrade även vid en mindre prisstegring på mjöl, men för hårt bröd bleve en prisstegring i allmänhet ofrånkomlig. Här anförda omständigheter föranleda mig att i likhet med en reservant inom livsmedelskommissionen förorda, att förmalningsersättningarna bibehållas oförändrade. Jag utgår från att vid oförändrat pris å mjöl priset å mjukt matbröd inom stora delar av landet kommer att nedsättas.

Kommissionen har föreslagit, att de ändrade grunderna för prisrabatterningarna för mjölk och matfett skola genomföras efter utgången av giltighetstiden för nu gällande rabattkort eller under december månad 1942. Vad ikraftträdandet av de nya reglerna för rabatt å mjölk och matfett angår synes det mig kunna ifrågasättas, om den föreslagna tidpunkten, med hänsyn till att en ökad konsumtion av mjölk möjligen kan väntas bli följden av den förhöjda mjölkrabatten, är särskilt lämpligt vald, då det i regel torde vara vid denna tid mjölproduktionen är lägst. Jag vill förorda, att de nya bestämmelserna skola börja tillämpas vid en tidpunkt, som med hänsyn till mjölkproduktionen må befinnas lämplig.

Kostnaderna för statsverket för de nu gällande rabatterna å mjölk och matfett, 10 öre för liter respektive 1 krona 50 öre per kilogram, beräknas för mjölken uppgå till 26 miljoner kronor och för matfettet till 51 miljoner

kronor eller tillhoppa 77 miljoner kronor. Härvid har man kalkylerat med ett antal av 1 400 000 mjölkkrabattkort och 2 600 000 matfettrabattkort till ett värde per år av 18 kronor 25 öre för varje mjölkkrabattkort och av 19 kronor 50 öre för varje matfettrabattkort. Enligt de av mig i det föregående förordade ändrade bestämmelserna kunna antalet personer, berättigade till mjölkkrabatt och matfettrabatt, beräknas utgöra i runt tal 1 300 000 respektive 2 250 000. Med en storlek å rabatterna av 15 öre för liter mjölk och 2 kronor per kilogram matfett kommer med nuvarande tilldelningsgrunder det årliga värdet av mjölkkrabatten och matfettrabatten att utgöra 27 kronor 30 öre respektive 26 kronor. Årskostnaden för mjölkkrabatten kan således uppskattas till omkring ($27:30 \times 1\,300\,000 =$) 35,5 miljoner kronor. Därtill komma kostnaderna för rabatterna för lantarbetare och havande kvinnor, som enligt livsmedelskommissionen kunna beräknas till 1,5 miljoner kronor respektive 0,8 miljoner kronor. Totalt kan man alltså räkna med en årskostnad för mjölkkrabatten av ($35,5 + 1,5 + 0,8 =$) 37,8 miljoner kronor. Årskostnaden för matfettrabatten kan beräknas uppgå till i runt tal ($26 \times 2\,250\,000 =$) 58,5 miljoner kronor. Någon anledning att räkna med särskild utgift för att hålla smörpriset nere under sommaren föreligger ej. Sammanlagda årskostnaden för rabatterna å mjölk och matfett kunna alltså uppskattas till ($37,8 + 58,5 =$) 96,3 miljoner kronor.

De nya reglerna torde, såsom av det anförda framgår, icke komma att tillämpas förrän någon tid förflutit av budgetåret 1942/43. Kostnaderna för rabattsystemet komma att utgå enligt hittillsvarande grunder, till dess de nya bestämmelserna sättas i kraft. Då årskostnaderna enligt nu gällande grunder äro lägre än dem som komma att utgå enligt de föreslagna nya föreskrifterna, torde totalkostnaderna för budgetåret 1942/43 komma att något understiga de årskostnader, som beräknats med tillämpning av de av mig förordade grunderna. Då de gjorda beräkningarna emellertid lida av betydande osäkerhet samt den framtida utvecklingen inom detta område måste anses oviss, anser jag mig — även med hänsyn till den förut nämnda möjligheten att förbilliga priset på vissa köttvaror — böra räkna med en årskostnad av ungefär den storlek, som förutsattes i statsverkspropositionen. Jag förordar därför, att ett till 100 miljoner kronor avrundat belopp anvisas för ändamålet för nästa budgetår såsom reservationsanslag under benämningen Prisrabatterning å vissa livsmedel.

I enlighet med vad jag anført vid anmälan av frågan om anslagen under elfte huvudtiteln i årets statsverksproposition synas kostnaderna för förmalningsersättningarna böra utgå från förskottsstat. Något anslag å riksstaten för budgetåret 1942/43 blir alltså icke erforderligt för detta ändamål.

Såsom jag förut antytt kunna på grund av växlande förhållanden ändringar i här angivna riktlinjer för rabattsystemet visa sig påkallade. Kungl. Maj:t bör därför äga att vidtaga av omständigheterna föranledda ändringar i rabattsystemet.

Såsom av den lämnade redogörelsen framgår innebär livsmedelskommissionens förslag, att de nuvarande gränserna för rätten att erhålla rabattkort, nämligen beskattningsbart belopp och skattepliktig förmögenhet om 900 kronor, respektive 15 000 kronor skulle sänkas till 750 kronor beskattningsbart belopp, respektive 10 000 kronor skattepliktig förmögenhet. För de hittills rabattberättigade vuxna, som ej äro att hänföra till

Utskottet.

åldringar, pensionärer och invalider, har kommissionen föreslagit en ytterligare sänkning av rabattgränsen till 500 kronor beskattningsbart belopp. Vidare har kommissionen förordat, att rätten till rabattkort skulle bibehållas för hushåll, som hade en förmögenhet, överstigande 10 000 kronor men ej 20 000 kronor, under förutsättning att det beskattningsbara beloppet ej överstege 250 kronor. I fråga om jordbrukarhushåll skulle förmögenhetsgränsen kompletteras med föreskrift om viss begränsning av rätten att erhålla rabattkort, då av vederbörande brukad jordbruksfastighet vore taxerad till högre belopp än 10 000 kronor; personer, som brukade jordbruksfastighet med taxeringsvärde mellan 10 000 och 20 000 kronor, borde dock kunna få rabattkort om deras beskattningsbara belopp ej överstege 250 kronor.

Befolkningsutredningen har beträffande gränsdragningen mellan rabattberättigade och icke rabattberättigade anslutit sig till de av livsmedelskommissionen angivna grunderna, såvitt anginge andra än barn. Beträffande de senare har utredningen ifrågasatt en anordning i syfte att få en mjukare övergång mellan de rabattberättigade och de icke rabattberättigade barnfamiljerna, med flera inkomstgränser, överstigande 750 kronor beskattningsbart belopp.

Departementschefen har för egen del tillstyrkt, att den nuvarande gränsen, 900 kronor beskattningsbart belopp för familjer med barn samt åldringar, pensionärer och invalider skulle bibehållas, medan inkomstgränsen för vuxna, som icke äro att hänföra till nyssnämnda kategorier, skulle bestämmas till 600 kronor beskattningsbart belopp. I övrigt har departementschefen anslutit sig till vad livsmedelskommissionen i ovannämnda avseenden föreslagit.

Utskottet anser sig icke kunna biträda departementschefens ifrågavarande förslag. Utskottet har nämligen i anslutning till vad i motionerna I: 287 och II: 422, II: 429 och II: 430 anförts funnit en sänkning av inkomstgränsen kunna vidtagas utan att detta medför olägenheter för de mest behövande medborgargrupperna. I sådant avseende vill utskottet förorda en gränsdragning i enlighet med livsmedelskommissionens förslag, vilket innebär att gränserna för erhållande av rabattkort komma att gå vid beskattningsbara belopp å respektive 750 kronor och 500 kronor. Utskottet får i detta sammanhang erinra om att livsmedelskommissionen framhållit, att då det vore svårt att på förhand bedöma utvecklingen torde det emellertid böra tillkomma Kungl. Maj:t att fastställa den inkomstgräns, som i fortsättningen skulle gälla. Härvid syntes viss hänsyn även böra tagas till rabattsystemets verkningar i penningpolitiskt hänseende. Emot detta uttalande har utskottet icke funnit något att invända. Vad befolkningsutredningen anfört beträffande gränsdragningen i fråga om familjer med barn har emellertid föranlett utskottet förorda, att ovannämnda huvudregel kompletteras med bestämmelser i syfte att medgiva familjer med

större barnantal rabattering även vid högre belopp än de ovan angivna. Utskottet har härvid ansett sig böra tillstyrka, att familjer med två barn och däröver med ett beskattningsbart belopp, överstigande 750 kronor, men ej 1 000 kronor jämväl skulle komma i åtnjutande av rabattförmåner. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att efter livsmedelskommissionens hörande utfärda de närmare bestämmelser i ämnet, som befinnas erforderliga.

Utskottet biträder departementschefens förslag om att rabattkort för mjölk kunna tilldelas såväl lantarbetare som havande kvinnor; rabattkorten för lantarbetare böra på sätt livsmedelskommissionen föreslagit få utnyttjas vid inköp av andra mejeriprodukter än mjölk.

Med anledning av vad i motionen II: 424 anförts och hemställts, får utskottet framhålla, att ett biträdande av motionärens förslag förutsätter en individuell behovsprövning, innefattande en undersökning av vederbörandes ekonomiska ställning. Det nuvarande rabatteringssystemet är emellertid icke uppbyggt efter ett dylikt system utan efter tämligen enkla och i stort sett schematiskt verkande regler. Ehuru de i nämnda motion anförda synpunkterna enligt utskottets mening i och för sig äro beaktansvärda kan utskottet likväl ej förorda införande av en anordning, som skulle medföra mycket betydande svårigheter vid tillämpningen. Utskottet avstyrker därför bifall till motionen II: 424.

Utskottet tillstyrker departementschefens förslag om höjning av mjölk-rabatten till 15 öre för liter och matfettrabatten till 2 kronor per kilogram.

Utskottet är ense med departementschefen därom, att införande av kött-rabatt måste framstå såsom mindre påkallad under en period, då ransonerna äro så beskurna som för närvarande. Härtill kommer att ett genomförande av en ytterligare livsmedelsrabatt skulle för handeln medföra ett ökat besvär. Sistnämnda synpunkt har departementschefen ansett icke kunna fränkännas betydelse vid denna frågas bedömande. Utskottet får i detta sammanhang erinra, att enligt livsmedelskommissionens cirkulär nr 786 viss ej oväsentlig minskning från och med den 21 juni 1942 kommer att vidtagas med avseende å detaljhandelspriserna på de köttkonserver, som tillhandahållas genom statens försorg. Med hänsyn till sistnämnda förhållande och på grund av vad departementschefen anført i fråga om kött-rabatten har utskottet funnit sig böra ansluta sig till den mening i förevarande fråga, som omfattats av departementschefen. Av den ståndpunkt utskottet sålunda intagit följer, att utskottet icke kunnat tillstyrka bifall till de motionsvis gjorda yrkandena om införande av prisrabatt på köttvaror.

Då en prisrabattering å fisk och fiskkonserver skulle i ännu högre grad än beträffande köttvaror medföra betydande tekniska och administrativa svårigheter, kan utskottet icke biträda de motionsvis framställda förslagen om införande av en dylik anordning.

Vad angår förmalningsersättningarna, vilka nu utgå till kvarnarna vid

handelsförmalning med 8 kronor 15 öre per deciton förmald spannmål och med 2 kronor per deciton vid förmalning mot lön, har livsmedelskommissionen förordat en sådan sänkning av desamma, att mjölpriset skulle tillåtas stiga med 2 à 3 öre för kilogram, vilket skulle innebära en minskning av förmalningsersättningarna med 2 kronor per deciton. Departementschefen har på anförda skäl förordat att ifrågavarande ersättningar bibehållas oförändrade. I motionerna I: 280 och II: 417 har framställts yrkande av samma innebörd, som innefattas i livsmedelskommissionens förslag. Med hänsyn till att såsom departementschefen upplyst en nedsättning av förmalningsersättningarna skulle få till följd en prisstegring för mjöl och hårt bröd och i betraktande av angelägenheten av att brödpriserna hållas så låga som möjligt biträder utskottet departementschefens förslag och avstyrker alltså bifall till det i nyssnämnda motioner gjorda yrkandet. Utskottet anser, att marginalen mellan spannmålspriset och mjölpriset är alltför stor, varför utskottet förutsätter, att priskontrollnämnden har sin uppmärksamhet riktad på denna fråga. I anslutning till vad departementschefen anført i fråga om priset på mjukt matbröd vill utskottet understryka betydelsen av att detta pris nedsättes så långt möjligt är.

Departementschefen har räknat med att de nya reglerna beträffande prisrabatteringen icke skulle träda i kraft förrän en del av budgetåret 1942/43 förflutit och utgått ifrån att ett dylikt ikraftträdande skulle ske vid en tidpunkt, som med hänsyn till mjölkproduktionen befinnes lämplig. Utskottet har icke funnit anledning till erinran häremot.

Vad beträffar kostnaderna för rabattsystemet har departementschefen räknat med att antalet personer, berättigade till mjölkkrabbatt och matfetterabbatt, kunde uppskattas till i runt tal 1 300 000, respektive 2 250 000 och beräknat årskostnaderna till sammanlagt 96,3 miljoner kronor. På grund av de gjorda beräkningarnas osäkerhet har departementschefen likväl ansett sig böra räkna med en årskostnad av 100 miljoner kronor. Vid ett bifall till utskottets förslag med avseende å inkomstgränserna vid prisrabatteringen torde de årliga kostnaderna kunna uppskattas till sammanlagt omkring 90 miljoner kronor. Med hänsyn emellertid till svårigheten att verkställa tillförlitliga beräkningar av anslagsbehovet och då utskottet under hand inhämtat att de nya reglerna för prisrabatteringen möjligen kunna tillämpas tidigare än ursprungligen tänkts vill utskottet icke motsätta sig, att ifrågavarande anslag i enlighet med departementschefens förslag för nästa budgetår uppföres med 100 miljoner kronor.

Utskottet har icke något att erinra mot att kostnaderna för förmalningsersättningarna i enlighet med departementschefens förslag bestridas från förskottsstat.

Utskottet vill slutligen framhålla, att utskottet icke heller funnit anledning till invändning mot att åt Kungl. Maj:t inrymmes befogenhet att, om

så befinnes påkallat, vidtaga av omständigheterna föranledda ändringar i här ifrågavarande rabattsystem.

Under återopande av vad sålunda anförts hemställer utskottet,

1) att riksdagen må, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 280 och II: 417, I: 286 och II: 423 samt II: 424, till *Prisrabattering å vissa livsmedel* för budgetåret 1942/43 under elfte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 100 000 000 kronor;

2) att motionerna I: 287 och II: 422, II: 429, II: 430 och II: 437, i den mån de icke kunna anses besvarade med vad utskottet här ovan anført och hemställt, icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 20 juni 1942.

På statsutskottets vägnar:

J. B. JOHANSSON.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit
från första kammaren: herrar *Johan Bernhard Johansson, Bernhard Nilsson, Sven Larsson, Karl Magnusson, Bäcklund, friherre De Geer, Gustaf Karlsson, Boman, Gustaf Iwar Anderson, Ekströmer, Persson* i Skabersjö och *Emil Petersson*; samt
från andra kammaren: herrar *Jonsson* i Eskilstuna, *Eriksson* i Stockholm, *Andersson* i Prästbol, *Persson* i Falla, *Isacsson, Mårtensson, Viklund, Lindholm, Pettersson* i Dahl, *Bergvall, Eriksson* i Frägsta och *Olsson* i Kullenbergstorp.

Reservationer:

1:o) av herrar *Johan Bernhard Johansson, Bernhard Nilsson, Ekströmer, Persson* i Falla och *Eriksson* i Frägsta, vilka ansett,

dels att utskottet bort i fråga om *inkomstgränsen för rätten att erhålla rabattkort* föreslå generellt för matfett 500 kronor beskattningsbart belopp;

dels att utskottets yttrande beträffande *förmalningsersättningarna* bort hava följande lydelse:

»Vad angår — — — livsmedelskommissionens förslag. Såsom i motionerna erinrats beräknas statens utgifter för förmalningsersättningar enligt nuvarande grunder draga en kostnad av 44 à 45 miljoner kronor. En sänkning av ifrågavarande subvention i enlighet med livsmedelskommissionens förslag skulle medföra en besparing för statsverket av i runt tal 10 à 11 miljoner kronor, utan att livsmedelsindex annat än i mycket begränsad omfattning härigenom skulle påverkas i stigande riktning. Staten påtager sig nu genom utgivande av förmalningsersättningarna en avsevärd del av det pris konsumenterna annars skulle betala för brödsäden. Ett sådant åtagande från statens sida för alla landets inbyggare torde enligt utskottets mening allenast kunna motiveras med att brödsäden kommit i ett orimligt högt prisläge i jämförelse med andra varor och nyttigheter. Så synes emellertid icke vara förhållandet, utan brödsäden står fastmer långt efter i prisutvecklingen. Index på vetepriset, på de totala levnadskostnaderna och på arbetslönerna inom industri, hantverk, handel, samfärdsel och allmän tjänst utvisar vid jämförelse mellan tiden före förra världskriget, år 1925, som kan betecknas som ett år med någorlunda gott jämviktsläge, och år 1940, det senaste år från vilket säkra statistiska uppgifter föreligga, följande: priset på vete steg från bassiffran 100 för åren 1907—1913 till 147 år 1925 och till 159 vid 1940 års slut; levnadskostnadsindex steg från 100 till 176 under åren 1913—1925 och till 192 under åren 1925—1940; löneindex steg för ovannämnda kategorier från år 1913 till år 1925 från 100 till 216 och från år 1925 till år 1940 från 100 till 280. Vetepriset har alltså stigit under tiden 1913—1940 med 59 enheter, de totala levnadskostnaderna med 92 enheter och lönerna med 180 enheter. En jämförelse enbart mellan åren 1925 och 1940 visar samma utveckling eller för vetepriset en stegring med 12 enheter, för de totala levnadskostnaderna med 16 enheter och för lönerna med 64 enheter. Av dessa siffror framgår, att brödsäden kommit långt efter i prisutvecklingen, och alltså under en lång tidsföljd i förhållande till andra nyttigheter alltmer förbilligats. Den subvention från statens sida, som på ifrågavarande område för närvarande äger rum, måste alltså enligt utskottets mening giva anledning till betänksamhet. Det torde likväl i nuvarande läge vara utsiktslöst att helt slopa förmalningsersättningarna. Med hänsyn till att dessa emellertid stigit till avsevärda belopp och då utskottet föreslagit en utvidgning av prisrabatteringen för de mindre bemedlade befolknings-

grupperna anser utskottet, liksom livsmedelskommissionen och i enlighet med vad i motionerna I: 280 och II: 417 gjorts gällande, att en sänkning av sagda subvention bör kunna genomföras. I sådant avseende ansluter utskottet sig till det i motionerna framställda förslaget om en nedsättning av förmalningsersättningarna med 2 kronor per deciton. Vid bifall härtill skulle i anslutning till vad priskontrollnämnden anfört genom en viss standardisering av brödsorterna brödpriserna kunna förbli vid samma prisläge som för närvarande.

Vad beträffar det i berörda motioner gjorda yrkandet om sänkning av det av Kungl. Maj:t i propositionen 356 å beredskapsstat under elfte huvudtiteln upptagna beloppet av 50 miljoner kronor till 40 miljoner kronor får utskottet framhålla, att en dylik åtgärd icke synes erforderlig med hänsyn till att de grunder, som fastställas för beloppets disponerande, bliva bestämmande för storleken av de anslag, som framdeles måste anvisas för täckande av de från förskottsstat utgående medlen. På grund härav kommer en nedsättning, på sätt utskottet förordat, av förmalningsersättningarna att i sinom tid vid den slutliga regleringen av förskottsstaten för nästa budgetår göra sig gällande i form av minskade anslagskrav för detta ändamål.»;

dels att utskottets yttrande beträffande *kostnaderna för rabattsystemet* bort hava följande lydelse:

»Vad beträffar — — — 90 miljoner kronor. Med hänsyn till att de ändrade grunderna för prisrabatteringen för mjölk och matfett icke skola genomföras förrän en del av nästa budgetår förflutit och att årskostnaderna för ifrågavarande rabattering enligt hittillsvarande grunder av livsmedelskommissionen beräknats till 77 miljoner kronor torde anslaget för nästa budgetår — med beaktande jämväl av att å innevarande års anslag till ifrågavarande ändamål synes uppstå en reservation av cirka 18 miljoner kronor — kunna nedsättas från det av departementschefen beräknade beloppet, 100 miljoner kronor, till 75 miljoner kronor.»;

dels ock att utskottet bort hemställa,

1) att riksdagen må, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionerna I: 280 och II: 417 ävensom med avslag å motionerna I: 286 och II: 423 samt 424 till — — — 75 000 000 kronor.

2) att motionerna I: 287 — — — åtgärd föranleda;

2:o) av herr *Boman*;

3:o) av herrar *friherre De Geer*, *Persson* i Skabersjö, *Pettersson* i Dahl och *Olsson* i Kullenbergstorp;

4:o) av herrar *Mårtensson* och *Lindholm*;

5:o) av herr *Bergvall*.